

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, доцента Ткаченко Лідії Петрівни

на дисертаційну роботу Стамбульської Тетяни Ігорівни

**«Формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи
у процесі професійної підготовки»**

поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Проблема, яку обрала для дослідження Тетяна Ігорівна Стамбульська є актуальною не лише з точки зору наукових пошуків у галузі теорії і методики професійної освіти. Ця тема порушує питання побудови якісно нової парадигми професійної підготовки українського вчительства. Тема не нова, достатньо широко досліджена, однак на сучасному етапі потребує переосмислення та напрацювання інноваційних шляхів розв'язання. На часі в аспекті формування культури мовлення майбутнього вчителя перебуває не лише ґрунтовний аналіз педагогічної спадщини минулого, а й розробка інноваційних технологій навчання, визначення кращих моделей організації навчального процесу, застосування кращого вітчизняного та зарубіжного досвіду. Корелює тема й з низкою нових законодавчих актів України, що набули чинності й потребують вирішення в реаліях сьогодення, а саме: Закон «Про освіту», Закон «Про вищу освіту», Концепція «Нова українська школа», де зазначено, що початкова ланка освіти покликана сформувати особистість високої мовної та мовленнєвої компетентності, розвинути потенційні мовотворчі якості. Оскільки початкова школа вирізняється принципом наслідування, мовлення вчителя стає провідним чинником розвитку комунікативної сфери в цілому.

У роботі на високому науковому рівні обґрунтовано вибір теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження (с.19 – 20). Логічним

видається визначення мети роботи, яка полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності моделі формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки. (с.19). Дисертанткою вдало дібрано комплекс загальнонаукових методів та конкретно-наукових підходів, що дозволило повністю виконати завдання дослідження. Успішному виконанню дисертаційної роботи сприяла, на нашу думку, ґрунтовно проаналізована джерельна база дослідження (список літератури містить 209 джерел), серед яких сучасна науково-педагогічна література, періодичні видання з фахової проблематики, дисертації та монографії з проблем формування мовленнєвої культури особистості в цілому та майбутнього вчителя зокрема.

Варто відзначити й логіку та чіткість подання теоретичного матеріалу, для чого було визначено хронологічний принцип дослідження підходів щодо вирішення означеної проблематики.

До позитивного в дисертації слід віднести й те, що в першому розділі здійснено послідовний аналіз основних дефініцій дослідження, оскільки переосмислення підходів до понять «культура мови», «мовленнєва діяльність», «компетенція», «компетентність», «формування культури мовлення» у різні історичні періоди потребують конкретних визначень, глибокого розуміння відмінностей, критичного осмислення інновацій та бачення ціннісного в напрацьованому досвіді. Усі ці якості властиві підходу Тетяни Ігорівни до вибору методів дослідження. Теоретичні основи дисертації базуються на вивченні широкого кола наукових досліджень у різних галузях науки: філософії, педагогіки, психології, лінгвістики, лінгводидактики та методики. Такий різноаспектний підхід дозволив визначити самобутність наукового осмислення проблеми формування мовленнєвої культури особистості в українській науці, оскільки тривалий час воно відбувалося в складних умовах, що позначилися й на світоглядних позиціях українців й на нашій мовній картині світу. Знаковим для дослідження Тетяни Ігорівни стало визначення мовної особистості, яку вона

трактує як базовий національно-культурний прототип носія певної мови, що став об'єктом лінгвокультурологічних досліджень. Дисертанткою визначено етапи становлення мовної особистості, які започатковуються у сенситивному періоді її формування та продовжуються упродовж життя. Дієвим з-поміж них у роботі визначено та обґрунтовано етап професійної підготовки в закладі вищої освіти.

Важливим у дисертаційній роботі став аналіз методичних засад формування культури мовлення майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки, який подано у другому розділі. Дисертанткою визначено компоненти, критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів до формування культури мовлення молодших школярів та схарактеризовано педагогічні умови щодо організації такого процесу, розроблено навчально-методичне забезпечення успішної реалізації створеної моделі.

Цінним у роботі є детальне опрацювання компонентів готовності, що оптимально забезпечують формування мовної культури майбутніх учителів початкової школи, а саме: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, комунікативно-інформаційний, креативний, операційно-діяльнісний. Їхню цілісність і єдність розглянуто як умову забезпечення ефективності професійної підготовки майбутнього фахівця. У роботі переконливо доведено, що ефективність навчально-виховної діяльності закладів вищої педагогічної освіти забезпечує низка педагогічних умов, що здатні якісно впливати на кожен компонент означеної готовності, а саме: посилення внутрішньої позитивної мотивації до формування культури мовлення в руслі концепції студентоцентрованого підходу (мотиваційно-ціннісний компонент); опанування майбутніми фахівцями лінгвістичними, психологічними, педагогічними, філософськими, етичними та естетичними знаннями (когнітивно-пізнавальний компонент); застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі реалізації змісту мовної освіти (комунікативно-інформаційний компонент); розвиток естетичної виразності

мовлення майбутніх учителів початкових класів (креативний компонент); активізація комунікативно-мовленнєвого супроводу викладача в процесі формування культури мовлення студентів (операційно-діяльнісний компонент). Варто зазначити, що модель усебічно демонструє сутнісні структурні компоненти формування культури мовлення майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки. На наш погляд, Тетяна Ігорівна свідомо відійшла від рецептурних способів подачі матеріалу, оскільки процес моделювання дає можливість творчому педагогу виявити власне бачення щодо реалізації запропонованого нею процесу формування культури мовлення майбутнього вчителя. У цьому ми вбачаємо практичну значущість її роботи.

Варто позитивно оцінити й організацію роботи на основі студентоцентрованого підходу, який дисертантка розглянула як посилення відповідальності студента за мовленнєві дії та активізацію комунікативно-мовленнєвого супроводу викладача у процесі формування культури мовлення студентів, що може розцінюватися як створення висококультурного україномовного формату в педагогічних закладах вищої освіти.

У дисертації чітко і логічно розкрито хід експериментальної роботи. У третьому розділі представлено організацію навчального процесу на основі структурно-функціональної моделі формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки та схарактеризовано результати її впровадження, експериментально доведено ефективність визначених Тетяною Ігорівною Стамбульською педагогічних умов. Реалізація педагогічних умов, перевірка їх ефективності проходила в умовах реального навчального процесу, передбачала впровадження авторського спецкурсу «Культура мовленнєвого етикету педагога у вимірах сучасних вимог», що передбачав виконання великої кількості різних видів мовленнєвих завдань та застосування різноманітних технологій. Дані експериментальної роботи засвідчують її послідовний перебіг, а результати

свідчать про те, що реалізація визначених дисертанткою умов забезпечує ефективний процес навчання.

Теоретичні узагальнення, що викладені в загальних висновках дисертації засвідчують глибоке проникнення автора в проблему дослідження, досягнення мети й розв'язання всіх поставлених завдань, їхню відповідність змісту й основним результатам.

Позитивно оцінюючи виконане Тетяною Ігорівною Стамбульською наукове дослідження, вважаємо за необхідне висловити зауваги, побажання до роботи, виділити питання, які вимагають обговорення:

1. Доцільно було б дослідити не лише досвід минулого, а й здійснити конструктивний аналіз сучасних явищ (суспільних, політичних, наукових), що призвели до негативних тенденцій засвоєння україномовного контенту, певного нігілізму та ігнорування мовної культури.

2. Основою формування культури мовлення дисертантка визначила коло гуманітарних дисциплін циклу професійної підготовки («Українська мова за професійним спрямуванням», «Сучасна українська мова з практикумом», «Основи культури і техніки мовлення» та інші), що входять до базового плану навчання, фактично залишивши поза увагою варіативний складник програм підготовки майбутніх учителів початкових класів.

3. У роботі розкрито переважно позитивний досвід реалізації технологій інтерактивного навчання, у той час як поза увагою залишилися такі дієві, на нашу думку, види формування мовленнєвої культури вчителя як практикум, тренінг, творчий семінар.

4. Цілком логічним видається побудова навчального процесу на засадах компетентнісного підходу, однак робота значно б виграла із застосуванням підходу синергетичного, що дозволив би показати не лише якісні зміни у формуванні культури мовлення, а й у професіограмі майбутнього вчителя в цілому.

5. Доцільно було б подати рекомендації щодо організації самостійної та індивідуальної роботи студентів, окреслити шляхи їх самоосвіти з означеного питання.

Проте викладені вище недоліки не можуть вплинути на загальну позитивну оцінку наукового дослідження.

У цілому аналіз кандидатської дисертації та опублікованих за темою праць здобувача дозволяє зробити такі висновки:

1. Дисертація Тетяни Ігорівни Стамбульської «Формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки» є самостійним завершеним науковим дослідженням з актуальної проблеми.

2. Усі положення дисертації науково обґрунтовані, мають характер наукової новизни, достовірність та вірогідність висновків підтверджена логікою дослідження.

3. Повнота подання основних результатів дисертації забезпечена публікацією значної кількості статей у наукових фахових та міжнародних виданнях, у 18 наукових працях (8 – у наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних періодичних виданнях, 7 – у збірниках матеріалів наукових конференцій, 1 – навчально-методичний посібник).

4. Автореферат адекватно й повністю відображає зміст дисертаційної роботи.

5. Наукове дослідження має практичне значення, що підтверджується використанням його результатів у системі педагогічної освіти (засвідчено довідками про впровадження).

На підставі проведеного аналізу можна вважати, що дисертація Тетяни Ігорівни Стамбульської «Формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки», подана на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальність 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, є самостійною науковою працею, яка відповідає вимогам, а саме пп. 9, 11-14 «Порядку присудження наукових

ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно постанов Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.). Це дає підстави для присудження Тетяні Ігорівні Стамбульській наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики
викладання філологічних дисциплін
у початковій школі
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Л.П. Ткаченко

